

बौद्ध विवाह संस्कार विधी

पंचांग प्रणाम

अरहं संम्मा संबूद्धो, भगवा बुद्धं, भगवंतं, अभिवादेमी ।
स्वाक्खातो भगवता धम्मो, धम्मं नमस्वामि ।
सुपटिपन्नो भगवतो सावक संघो, संघं नमामि ।

पंचांग प्रणाम

जिवनमुक्त असलेले संम्यक संबुद्ध अशा भगवान बुद्धाला मी
अभिवादन करतो. भगवंताच्या पवित्र मुख्य धम्माला मी नमस्कार
करतो. भगवंताच्या सुमार्गावर आरूढ असलेल्या संघास मी
नमस्कार करतो.

बुद्ध वंदन

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।
नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।
नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

बुद्ध वंदन

त्या भगवान बुद्धांना माझे वंदन असो, जे अहर्त, जीवन मुक्त,
सम्यक सम्बुद्ध व संपूर्ण जागृत आहेत. ॥ १ ॥
त्या भगवान बुद्धांना माझे वंदन असो, जे अहर्त, जीवन मुक्त,
सम्यक सम्बुद्ध व संपूर्ण जागृत आहेत. ॥ २ ॥
त्या भगवान बुद्धांना माझे वंदन असो, जे अहर्त, जीवन मुक्त,
सम्यक सम्बुद्ध व संपूर्ण जागृत आहेत. ॥ ३ ॥

तीन अनुसरणे

बुद्धं सरणं गच्छामि ।
धम्मं सरणं गच्छामि ।
संघं सरणं गच्छामि ।
दुतियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि ।
दुतियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि ।
दुतियम्पि संघं सरणं गच्छामि ।
ततियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि ।
ततियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि ।
ततियम्पि संघं सरणं गच्छामि ।

तीन अनुसरणे

मी बुद्धांना अनुसरतो ।
मी धम्माला अनुसरतो ।
मी संघाला अनुसरतो ।
दुसऱ्यांदा मी बुद्धांना अनुसरतो ।
दुसऱ्यांदा मी धम्माला अनुसरतो ।
दुसऱ्यांदा मी संघाला अनुसरतो ।
तिसऱ्यांदा मी बुद्धांना अनुसरतो ।
तिसऱ्यांदा मी धम्माला अनुसरतो ।
तिसऱ्यांदा मी संघाला अनुसरतो ।

पंचशील

पंचशील

पाणातिपाता वेरमणि सिक्खापदं समादियामि ॥ १ ॥
आदिन्नादाना वेरमणि सिक्खापदं समादियामि ॥ २ ॥
कामेसुमिच्छाचारा वेरमणि सिक्खापदं समादियामि ॥ ३ ॥
मुसावादा वेरमणि सिक्खापदं समादियामि ॥ ४ ॥
सुरामेरयमज्ज पमादट्ठाणा वेरमणि सिक्खापदं
समादियामि ॥ ५ ॥

॥ साधू ॥ साधू ॥ साधू ॥

पुष्प पूजा

वण्ण-गन्ध-गुणोपेतं, एतं कुसुमसन्तति ।
पूजयामि मुनिन्दस्स, सिरिपादोसरोरुहे ॥ १ ॥
पुजेमि बुद्धं कुसुमेन नेनं पुज्जेन मेत्तेन लभामि मोक्खं ।
पुष्पं मिलायति यथा इदं मे, कायो तथा याति विनास
भावं ॥ २ ॥

धूप पुजा

गंध संभार युतेने, धूपेनाहं सुगंधिनाहं ।
पुजये पूजनेयंतं, पुजा भाजनं मुत्तमं ॥ १ ॥
सब्ब पाप विसुद्धस्स, अनंत गुण धारिनो ।
नमामि लोकनाथस्स, धूपेमेतेन सादरं ॥ २ ॥

सुगंधि पूजा

सुगंधि-काय वदनं, अनंत-गुण-गंधिना
सुगंधिनाहं गंधेनं, पूजयामि तथागतं ॥ १ ॥
देसेत्वा पवरं धम्मं, पाप मागंध नासकं

मी जीव हिंसेपासून अलिप्त राहण्याची प्रतिज्ञा करतो/करते ॥ १ ॥
मी चोरीकरण्यापासून अलिप्त राहण्याची प्रतिज्ञा करतो/करते ॥ २ ॥
मी कामवासनेच्या अनाचारापासून अलिप्त राहण्याची प्रतिज्ञा
करतो/करते ॥ ३ ॥ मी खोटे बोलण्यापासून अलिप्त राहण्याची
प्रतिज्ञा करतो/करते ॥ ४ ॥ मी मद्य तसेच इतर सर्व मोहात
पाडणाऱ्या मादक वस्तूंच्या सेवनपासून अलिप्त राहण्याची प्रतिज्ञा
करतो/करते ॥ ५ ॥ ॥ साधू ॥ साधू ॥ साधू ॥

बुद्ध पूजा

पुष्प पूजा

वर्ण, सुगंध आणि सुंदर गुणांनी युक्त अशा पुष्पांनी मी भगवान
बुद्धांच्या चरण कमलांची पूजा करतो/करते. ॥ १ ॥ ह्या पुष्पांनी श्रद्धा
व निष्ठापूर्वक बुद्ध पुजा करण्याच्या या पुण्य प्रतापाने निश्चितच मला
निर्वाणाचा साक्षात्कार होईल. जसी ही पुष्पे कोमेजून जातात, तसेच
माझे शरीरही विनाशाकडे जाईल. ॥ २ ॥

धूप पुजा

उत्तम सुगंधाने युक्त अशा धूपाने उत्तम पूजेला पात्र असलेल्या
पूज्यनीय भगवान बुद्धांची मी पूजा करतो. ॥ १ ॥ जो समस्त
पापमळापासून अगदी मुक्त असून परमविशुद्ध व अनंत गुणाने
परिपूर्ण आहे. त्या भगवान लोकनाथाची मी आदरपूर्वक या
सुगंधित धूपाने पूजा करतो. ॥ २ ॥

सुगंधित पूजा

सुगंधयुक्त शरीर त्याच प्रमाणे सुगंध वदन व अनंत गुण सुगंधाने
परिपूर्ण अशा तथागतांची मी पूजा करतो. ॥ १ ॥ ज्याच्या अन्मोल
अमृतासमान धम्माच्या उपदेशाने पापाचा नाश होतो अशा

सुगंधिनाहं गंधेनं, पूजयामि लोकनायकं ॥ २ ॥

प्रदीप पूजा

घनसारप्पदिपेन दिपेन, तमधंसिना
त्रिलोकदीपं संबुद्ध, पूजयामि तमोनूदं ॥ १ ॥
ब्रम्हिंद्र-देवेन्द्र-नरिंद्रराजं, बोधिसुबोधि करुणा
गुणमं पय्यापदीप जलितो जलंत, वंदामि बुद्धं
भवपार तिण्ण ॥ २ ॥

चेतिय पूजा

बुद्ध धम्मं च संघं सुगततनुभवा धातुवो धातु गब्बे
लंकायं जंबुद्विपे तिदसपुरे नागलोके च धुपे ॥ १ ॥
सब्बे बुद्धसं बिंबे संकलदसदीसे केसलोमादिधातुं
वंदे सब्बेपि बूद्धं दसबलतनुजं बोधिचेत्यं नमामि ॥ २ ॥
वंदामि चेत्यं सब्बंठानेसु पतिटिठंतं शारिरिक-धातु
महाबोधि बूद्धं-रुपं सकलं सदां ॥ ३ ॥

भीम स्मरण

सकल विज्जं विधुरज्जानं देवरुपं सुजिह्वं ।
निमल चक्खुं गंभिर घोसं गौर वण्णं सुकायं ।
अभय चित्तं निभय कामं सुरत धम्मं सुपेमं ।
विरत रज्जं सुजन नेतं भीमरावं सरामि ।
भिमरावं सरामि, भिमरावं सरामि ।

बुद्ध वंदना

लोकनायक बुद्धांची सुगंधित सुगंधाने पूजा करतो. ॥ २ ॥

प्रदीप पूजा

अंधःकाराचा नाश करणाऱ्या या प्रदीपाने मी अज्ञान अंधःकाराचा
नाश करणाऱ्या त्रिलोकप्रदीप भगवान बुद्धांची पूजा करतो. ॥ १ ॥
जो ब्रह्माधीपती, देवाधिपती व नरेंद्राप्रति आहे. ज्यानी जगात
सर्वश्रेष्ठ ज्ञान संपादिले असून जो करुणादी गुणात अग्र आहे. त्या
प्रज्ञाप्रदीप पाजळणाऱ्या, भवसागर पार करून उत्तम निर्वाण
स्थळी पोहोचलेल्या, भगवान बुद्धांना मी वंदन करतो. ॥ २ ॥

चैत्य पूजा

बुद्ध धम्म व संघाशिवाय जंबुद्विप, लंका, सर्वलोक व नागलोकी
याच्या अनंत स्तूपात भगवान बुद्धांचे शरिरावशेष (दंत, अस्थी इ.)
स्थापिले आहे. ॥ १ ॥ त्या शिवाय सर्व दिशांत असलेल्या बुद्ध
प्रतिमा व केश, लोम इत्यादी धातूंचीही मी वंदना करतो. ॥ २ ॥
तसेच दहा बुद्धगुणांनी परिपूर्ण असलेल्या भगवान बुद्धांच्या सर्व
चैत्यांना मी आदरपूर्वक नमस्कार करतो. ॥ ३ ॥

भीम स्मरण

सर्वोत्तम विद्यासंपन्न, तीक्ष्ण बुद्धीसंपन्न, दिव्यरुप संपन्न, प्रभावशाली
ध्वनी संपन्न, गौरवर्ण शरीर संपन्न, करुणा मैत्री संपन्न व निर्भयतेने
धम्म कार्याला परिपूर्ण वाहून घेतलेले, जनसेवेसाठी मंत्री पदाचा
त्याग केलेले, जनतेचे श्रेष्ठ नेते, अशा सर्वगुण संपन्न परम पूज्य
भीमरावांचे मी स्मरण करतो/करते.

त्रिरत्न वंदना

बुद्ध वंदना

इतिपिसो भगवा अरहं, सम्मासम्बुद्धो,
विज्जाचरण संपन्नो । सुगतो, लोकवीदु,
अनुत्तरो, पुरीस धम्मसारथि, सत्था देव-
मनुस्सानं, बुद्धो भगवाति ।
बुद्धं याव जीवितं परियंतं सरणं गच्छामि ॥ १ ॥
येच बुद्धा अतीता च, येच बुद्धा अनागता ।
पचूपन्नाच ये बुद्धा, अहं वंदामि सब्बदा ॥ २ ॥
नत्थि में सरण अज्जं, बुद्धो मे सरणं वरं ।
एतेन सच्चवज्जेन होतु मे जयमङ्गलं ॥ ३ ॥
उत्तमङ्गेन वन्देहं पादपंसुवरुत्तमं ।
बुद्धो यो खलितो दोसो, बुद्धो खमतु तं ममं ॥ ४ ॥
यं किञ्चि रतनं लोके, विज्जति विविधा पुथु ।
रतनं बुद्धसमं नत्थि, तम्मा सौत्थि भवन्तु मे ॥ ५ ॥
यो सन्निसिन्नो वरबोधिमुले,
मारं ससेनं महति विजेत्वा ।
संबोधिमागच्छि अनंतजाणो,
लोकुत्तमो तं पणमामि बुद्धं ॥ ६ ॥

धम्म वंदना

स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको,
अकालिको एहिपस्सिको ओपनाय्ठिको
पच्चंतं वेदीतब्बो वियुहीति
धम्मं याव जीवितं परियंतं सरणं गच्छामि ॥ १ ॥
येच धम्मा अतीता च, येच धम्मा अनागता ।
पच्चुपन्ना च ये धम्मा, अहं वन्दामि सब्बदा ॥ २ ॥
नत्थि मे सरणं अज्जं, धम्मो मे सरणं वरं ।

अर्हत (जीवन मुक्त) सम्यक स्मबुद्ध (संपूर्ण जागृत) विद्या
आचरणांनी युक्त, सुगती ज्याने प्राप्त केलेली आहे, सर्वश्रेष्ठ,
दमनशील पुरुषांचे सारथी व आधार देणारे, देव व मनुष्य यांचे
गुरू असे भगवान बुद्ध आहेत. अशा ह्या बुद्ध भगवंताचे जन्मभर
अनुसरण करण्याचा मी निर्धार करीत आहे. ॥ १ ॥
मागे जे बुद्ध होऊन गेलेत, पुढे जे बुद्ध होतील व हल्ली जे बुद्ध
आहेत, त्या सर्वांना मी सदासर्वदा वंदन करतो. ॥ २ ॥
माझे अन्य कोणतेही शरणस्थान नाही. फक्त बुद्ध हेच माझे
शरणस्थान आहे. ह्या सत्य वचनाने माझे जय मंगल होवो. ॥ ३ ॥
बुद्धांच्या पवित्र चरणधुळीला नतमस्तक होऊन वंदन करतो.
बुद्धांच्यासंबंधी माझ्या हातून काही दोष घडला असेल, तर
त्याबद्दल मला क्षमा असो. ॥ ४ ॥
ह्या जगात निरनिराळ्या प्रकारची जी अनेक रत्ने आहेत, त्यापैकी
बुद्धांसमान अन्य कोणतेही रत्न नाही. या सत्य वचनाने माझे
कल्याण होवो. ॥ ५ ॥ ज्याने बोधीरुक्षाखली बसून मराचा, त्याच्या
अफाट सेनेसह पराभव केला, अनंत ज्ञान प्राप्त करून ज्याने
सम्बोधी मिळविली, अशा सर्व जगात सर्वोत्तम असलेल्या श्रेष्ठ
बुद्धाला मी प्रणाम करतो/करते. ॥ ६ ॥

धम्म वंदना

भगवंताने ज्या धम्माचा सुंदर उपदेश केला, ज्याचे सत्यत्व येथेच
डोळ्यासमोर पाहता येते, जो धम्म आपले फळ ताबडतोब देतो,
कोनिही ज्याचा अनुभव घ्यावा, जो निर्वाणाकडे घेऊन जातो, हा
सिद्धांत विज्ञानाच्या द्वारे स्वतः अनुभवून पाहता येतो. अश्या या
धम्माचे जन्मभर अनुसरण करण्याचा मी निर्धार करीत आहे. ॥ १ ॥
मागे झालेल्या बुद्धाने जो धम्म उपदेशिला व पुढे होणारे बुद्ध जो धम्म
सांगतील व हल्लीच्या बुद्धाने जो धम्म सांगितला आहे, त्या सर्वांना मी

एतेन सच्चवज्जेन होतु मे जयमङ्गलं ॥ ३ ॥
उत्तमङ्गेन वन्देहं धम्मं च, दुविधंवरं ।
धम्मे यो खलितो दोसो, धम्मो खमतु तं ममं ॥ ४ ॥
यं किञ्चि रतनं लोके, विज्जति विविधा पुथु ।
रतनं धम्मंसमं नत्थि, तस्मा सोत्थि भवन्तु मे ॥ ५ ॥
अट्ठंगिको अरियपथो जनानं,
मोखप्पवेसा उज्जुको व मग्गो ।
धम्मो अयं सन्तिकरो पणितो,
निय्यानिको तं पणमामि धम्मं ॥ ६ ॥

संघ वंदना

सुपटिपन्नो भगवतो सावकसंघो,
उज्जुपटिपन्नो भगवतो सावकसंघो,
जायपटिपन्नो भगवतो सावकसंघो,
सामीचिपटिपन्नो भगवतो सावकसंघो,
यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानी, अट्ठ पुरिस
पुग्गला-एस भगवतो सावकसंघो,
आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो,
अज्जलि-करणीयो, अनुत्तरं पुज्जं वस्खेतं
लोकस्सा ति । संघं याव जीवितं परियंतं सरणं
गच्छामि ॥ १ ॥
ये च संघा अतीता च, ये च संघा अनागता ।
पच्चुपन्ना च ये संघा, अहं वन्दामि सब्बदा ॥ २ ॥

सदासर्वदा वंदन करतो. ॥ २ ॥
मी दुसऱ्या कोणाला शरण जाणार नाही, माझे अन्य कोणतेही शरणस्थान
नाही. बौद्ध धम्मच माझे दुसरे शरणस्थान आहे. या सत्य वचनाने माझे
जय मंगल होवो. ॥ ३ ॥
सर्व दृष्टीनी श्रेष्ठ असलेल्या धम्माला नतमस्तक होऊन वंदन करतो,
धम्मासंबंधी माझ्याकडून काही दोष घडला असेल, तर त्याबद्दल
मला क्षमा असो. ॥ ४ ॥
ह्या जगात जी निरनिराळी अनेक रत्न आहेत, त्यापैकी एकानेही
बौद्ध धम्माची बरोबरी होणार नाही. या सत्य वचनाने माझे
कल्याण होवो. ॥ ५ ॥
हा बौद्ध धम्म एका सरळ मार्ग आहे की, जो शांतीकारक,
उत्तम मार्गाने घेऊन जाणारा, अष्टांगानी युक्त, तसेच लोकांना सुख
देणारा आहे. त्या धम्माला मी प्रणाम करतो. ॥ ६ ॥

संघ वंदना

भगवंताचा शिष्यसंघ सन्मार्गावर आरुढ आहे. भगवंताचा
शिष्यसंघ सरळ मार्गावर आरुढ आहे. भगवंताचा शिष्यसंघ
ज्ञानाच्या मार्गावर आरुढ आहे. भगवंताचा शिष्यसंघ उत्तम
मार्गावर आरुढ आहे. भगवंताचा शिष्यसंघ अश्या नररत्नांचा आहे
की, ज्यांनी वरील चारी जोड्या व आठ सप्तपदांची प्राप्ती करून
घेतली आहे. हा संघ म्हणजे निमंत्रण देण्यास योग्य, स्वागत
करण्यास योग्य, दान देण्यास योग्य आणि जगात सर्वश्रेष्ठ पवित्र
क्षेत्रा समान आहे. असा हा संघ वंदन करण्यास योग्य आहे. अशा
या संघाला मी जिवंत असेपर्यंत अनुसरतो. ॥ १ ॥ जे भिक्खु संघ
होऊन गेले ते, जे भिक्खु संघ हल्ली आहेत ते आणि जे भिक्खु
संघ होणार आहेत, त्या सर्वांना मी सदासर्वदा वंदन करतो/करते. ॥ २ ॥
मला दुसरे कोणतेही शरण स्थान नाही, बुद्धांचा शिष्यसंघच माझे

नत्थि में सरणं अज्जं, संघो मे सरणं वरं ।
 एतेन सच्चवज्जेन होतु मे जयमङ्गलं ॥ ३ ॥
 उत्तमङ्गेन वन्दे हं संघञ्च तिविधोत्तमं ।
 संघे यो खलितो दोसो, संघो खमतु तं ममं ॥ ४ ॥
 यं किञ्चि रतनं लोके, विज्जति विविधा पुथु ।
 रतनं संघसमं नत्थि, तस्मा सोत्थि भवन्तु मे ॥ ५ ॥
 संङ्घो विसुद्धो वरदक्खिण्यो । सन्तिद्वियो
 सब्बमलप्पहिनो । गुणेहि नेकेहि समिद्धिपत्तो ।
 अनासवो तं पणमामि संघं ॥ ६ ॥

महामङ्गल सुत्त

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरित
 जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो
 अज्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा
 केवलकप्पं जेतवनं ओभसेत्वा । येन भगवा तेनुपस्कमि,
 उपसडकत्तित्त्वा भगवंतं अभिवादेत्वा एकमन्तं
 आह्वासि । एकमन्तं ठ्ठिता खोसा देवता भगवन्तं गाथाय
 अज्झाभासि :-
 बहू देवा मनुस्सा च, मण्डलानि अचिन्तयुं ।
 आकडखमाना सोत्थानं, ब्रुहि मण्डलमुत्तमं ॥ १ ॥
 असवेनाच बालानं, पण्डितानञ्च सेवना ।
 पूजा चं पूजानियानं, एतं मण्डलमुत्तमं ॥ २ ॥
 पतिरुपदेसवासे च, पुब्बे च कतपुज्जता ।
 अत्तसम्पापणिधि च, एतं मण्डलमुत्तमं ॥ ३ ॥
 बाहुसच्च च सिपच्च विनयो च सुसिक्खितो ।
 सुभासितो च या वाचा, एतं मण्डलमुत्तमं ॥ ४ ॥
 माता-पितु उपह्ठानं, पुत्तदारस्स सण्डहो ।

सर्वश्रेष्ठ शरण स्थान आहे. या सत्यवचनाने माझे जयमंगल होवो. ॥ ३ ॥
 तिन्ही प्रकारांनी श्रेष्ठ असलेल्या या संघाला नतमस्तक होऊन वंदन
 करतो/करते. संघसंबंधी जर माझ्याकडून काही दोष घडला असेल,
 तर मला त्याबद्दल क्षमा असो. ॥ ४ ॥ या जगात जी निरनिराळी अनेक
 रत्न आहेत, त्यापैकी एकानेही संघाची बरोबरी होणार नाही.
 या सत्यवचनाने माझे कल्याण होवो. ॥ ५ ॥
 संघ विशुद्ध, दान देण्यास योग्य, शांत इंद्रियांचा, सर्व प्रकारच्या
 मळांपासून दोषांपासून अलिप्त, अनेक गुणांनी युक्त, तसाच निष्कलंक
 आहे. अशा या संघाला मी प्रणाम करतो/करते. ॥ ६ ॥

महामङ्गल सुत्त

असे मी ऐकले आहे की, एके वेळी भगवान बुद्ध श्रावस्ती येथे
 जेतवनांत अनाथपिण्डिकाच्या संघारामात राहत होते. तेव्हा रात्र
 संपत आली असता, एक सज्जन व्यक्ती सर्व जेतवन प्रकाशित
 करून, भगवंताजवळ आली व भगवंताला वंदन करून एका
 बाजूला उभी राहिली. बाजूला उभी राहून ती सत्पुरुष भगवंताला
 म्हणाली :- स्वतःचे कल्याण इच्छिणार्या पुष्कळ देवांनी आणि
 माणसांनी मंगलाविषयी विचार केला, तेव्हा उत्तम मंगल कोणते ते
 कोणते ते आपण सांगावे ॥ १ ॥ मूर्खाची संगती न करणे, शहाण्या
 माणसांची संगत करणे व पूज्य लोकांची पूजा करणे, हे उत्तम मंगल
 होय. ॥ २ ॥ अनुकूल स्थळी वास्तव्य करणे, शुभ गोष्टी संपादन
 करणे व आपल्याला सन्मार्गावर लावणे, हे उत्तम मंगल होय. ॥ ३ ॥
 अंगी बहुश्रुतपणा असणे, कला संपादन करणे, अंगी शिष्टता
 बाळगणे व सुभाषण करणे, हे उत्तम मंगल होय ॥ ४ ॥ आई वडिल
 यांची सेवा करणे, मुलबाळ, बायको यांचा सांभाळ करणे व
 उलाढाली न करणे, हे उत्तम मंगल होय. ॥ ५ ॥ दान देणे, धम्मचरण,
 आप्तेष्टांचा आदरसत्कार करणे, पापकर्मापासून अलिप्त राहणे,

अनाकुला च कम्मन्ता, एतं मण्डलमुत्तमं ॥ ५ ॥
 दानं च धम्मचरिया च, यातकानं च सण्डहो ।
 अनवज्जानि कम्मणि, एतं मण्डलमुत्तमं ॥ ६ ॥
 आरती विरती पापा, मज्जपाना च संयमो ।
 अप्पमादो च धम्मेसु, एतं मण्डलमुत्तमं ॥ ७ ॥
 गारवो च निवातो च सन्तुष्टी च कतयुता ।
 कालेन धम्मसवणं एतं मण्डलमुत्तमं ॥ ८ ॥
 खन्ति च सोवचस्सत्ता, समणानं च दस्सनं ।
 कालेन धम्मसाकच्छा, एतं मण्डलमुत्तमं ॥ ९ ॥
 तपो च ब्रह्मचरियच्च, अरियसच्चान दस्सनं ।
 निब्बानसच्छिकिरिया च, एतं मण्डलमुत्तमं ॥ १० ॥
 फुट्ठस्स लोकधम्मेहि, चित्तं यस्स न कम्पति ।
 असोकं विरजं खेमं, एतं मण्डलमुत्तमं ॥ ११ ॥
 एतादिसानि कत्वान, सब्बत्थंमपराजिता ।
 सब्बत्थ, सोत्थि गच्छन्ति, तं तेसं मण्डलमुत्तमं ॥ १२ ॥

जयमङ्गल अठ्ठगाथा

बाहुं सहस्सभिनिमित्तं सावुधन्तुं, गिरीमेखलं उदित
 घोरं-ससेन-मारं दानादि धम्मविधिना जितवा मुनिन्दो,
 तं तेजसा भवतु ते जयमंडलानि ॥ १ ॥
 मारातिरेक-मभियुज्झित सब्बरंती, घोरमपना लवक
 मक्ख मथंद्ध, यक्ख । खन्ती सुदन्तविधिना जितवा मुनिन्दो,
 तं तेजसा भवतु ते जयमंडलानि ॥ २ ॥
 नालागिरि गजवरं अतिमत्तभूतं, दावग्नि चक्कमसनीव
 सुदारुणन्तं मेत्तम्बुसेक विधिना जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा
 भवतु ते जयमंडलानि ॥ ३ ॥

हे उत्तम मंगल होय. ॥ ६ ॥ काया, वाचा व मनाने अशुभ न करणे,
 मद्यपान न करणे आणि धम्म कार्यात तत्पर राहणे, हे उत्तम मंगल होय.
 ॥ ७ ॥ गौरव करणे, नम्रता करणे, संतुष्ट राहणे, केलेले उपकार स्मरणे
 आणि योग्य वेळी धम्म श्रवण करणे, हे उत्तम मंगल होय. ॥ ८ ॥
 क्षमाशील असणे, अंगी लीनता असणे, सज्जनांचे दर्शन घेणे आणि
 योग्य वेळी धम्म चर्चा करणे, हे उत्तम मंगल होय. ॥ ९ ॥
 तप करणे, ब्रह्मचर्याचे पालन, आर्य सत्याचे पालन करणे
 आणि निर्वाणाचा साक्षात्कार घेणे, हे उत्तम मंगल होय. ॥ १० ॥
 आठ प्रकारच्या लोक धम्मामे मनाला विचलित होऊ न देणे, जो
 शोकरहित राहणे, निर्मल आणि निर्भय राहणे, हे उत्तम मंगल होय.
 ॥ ११ ॥ येणेप्रमाणे वर्तन करणे, सर्वत्र अपराजित राहणे, लोक
 कल्याणाला प्राप्त करणे इत्यादी हे त्यांच्या सुज्ञ (श्रेष्ठ पुरुष व
 मनुष्याकरिता) उत्तम मंगल होय. ॥ १२ ॥

जयमङ्गल अठ्ठगाथा

ज्या मुनिन्द्राने-बुद्धाने, हत्यार धारण करून सहस्रबाहू गिरीमेखाला,
 हत्तीवर आरुढ झालेल्या, अत्यंत भयानक सेनेसह आलेल्या माराला,
 आपल्या दान आदि धम्म बलाने जिंकले. त्या भगवान बुद्धांच्या
 प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो. ॥ १ ॥ ज्या मुनिन्द्राने-बुद्धाने,
 माराव्यतिरिक्त समस्त रात्र संग्राम करणाऱ्या घोर, दुर्धर आणि
 निष्ठूर-हृदयी अशा आलवक नामक यक्षाला, शांती आणि संयम
 बलाने जिंकले, त्या भगवान बुद्धांच्या प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो.
 ॥ २ ॥ ज्या मुनिन्द्राने-बुद्धाने, अग्नीचक्र आणि विजेप्रमाणे अत्यंत
 भयानक आणि मदोन्मत्त अशा नालागिरी हत्तीला आपल्या मैत्रीरुपी
 पावसाने जिंकले, त्या बुद्धांच्या प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो. ॥ ३ ॥

उखिखत्त खग्गमतिहत्थ सुदारुणन्तं, धावन्ति योजनपंथगुलि-
मालवन्तं । इध्दीभिसडगखत मनो जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा
भवतु ते जयमंडलानि ॥ ४ ॥

कत्वान कठमुदरेंव इवगळ्भिनीया, चिञ्चाय दुठ्ठवचन जनकाय
मज्झे, सन्तेन सोम विधिना जितवा मुनिन्दो तं तेजसा भवतु
ते जयमंडलानि ॥ ५ ॥

सच्चं विहाय-मत्तिसच्चकं वादकेन्तु वादाभिरोपितमनं
अतिअन्धभूतं पञ्जापदीजलितो जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा
भवतु ते जयमंडलानि ॥ ६ ॥

नन्दो पनन्द-भुजंग विविधं महिद्धि, पुत्तेन थेर भुजगेन
दमापयन्तो । इदूपदेश विधिना जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा
भवतु ते जयमंडलानि ॥ ७ ॥

दुग्गहदिष्टी भुगजेन सुदठ्ठ हत्थं, ब्रह्मं विसुद्धि जुतिमिद्धि
बकाभिधानं । जाणागदेन विधिना जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा
भवतु ते जयमंडलानि ॥ ८ ॥

एतापि बुद्ध जयमङ्गल अठ्ठगाथा, यो वाचकोदिनदिने सरते
मनन्दि । हित्वानेक विविधांनी चुपछद्दवानि मोक्खं सुखं
अधिगमेय्य नरोसपञ्जो ॥ ९ ॥

ज्या मुनिन्द्राने-बुद्धाने, हातात तलवार घेऊन एक योजनेपर्यंत
न थांबता धावणाऱ्या अत्यंत भयानक अंगुलीमालाला, आपल्या
रिद्धी बलाने जिंकले, त्या भगवान बुद्धाच्या प्रतापाने तुमचे
कल्याण होवो. ॥ ४ ॥ ज्या मुनिन्द्राने-बुद्धाने, पोटावर काष्ठ
बांधून गर्भवती सारखे आपले पोट मोठे झाल्याचे ढोंग केलेल्या
त्या चिंचा नामक स्त्रीला (जी बुद्धाला कलंक लावू पाहत होती)
आपल्या शांत आणि सौम्य बलाने जिंकले, त्या बुद्धाच्या
प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो. ॥ ५ ॥ ज्या मुनिन्द्राने-बुद्धाने,
सत्य सोडलेल्या व असत्य वादाचा पोषक, अभिमानी
वादविवादात पारंगत व अहंकाराने अंध झालेल्या सच्चक
नामक परिव्राजकाला प्रज्ञा-दीपाने जिंकले त्या बुद्धाच्या
प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो. ॥ ६ ॥ ज्या मुनिन्द्राने-बुद्धाने,
विविध ऋद्धी संपन्न नंदोपनंद नामक भुजंगाला आपल्या
महामौग्दल्यायन शिष्याकडून ऋद्धी, शक्ती आणि उपदेशाच्या
बलाने जिंकले, त्या बुद्धाच्या प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो. ॥७॥
ज्या मुनिन्द्राने-बुद्धाने, भयंकर मिथ्यादृष्टीरूपी सापाने डसलेल्या
विशुद्ध ज्योती आणि ऋद्धी शक्ती संपन्न बक नामक
ब्रह्मज्ञान्याला ज्ञानरूपी औषध देऊन जिंकले, त्या बुद्धाच्या
प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो. ॥ ८ ॥ जो कोणी पाठक ह्या
बुद्धाच्या आठ मंगल गाथा दक्षतापूर्वक दररोज म्हणेल तो
बुद्धिमान पुरुष, स्त्री नाना प्रकारच्या उपद्रवापासून मुक्त होऊन
सुख प्राप्त करील. ॥ ९ ॥

प्रतिज्ञा

अत्थेच, धम्मचे, कामेच, नाथीचरामी ।
अत्थेच, धम्मचे, कामेच, नाथीचरामी ।
अत्थेच, धम्मचे, कामेच, नाथीचरामी ।

प्रतिज्ञा

मी धार्मिक, समाजिक, वैवाहिक जीवनातील नियम कधीही मोडणार नाही.
मी धार्मिक, समाजिक, वैवाहिक जीवनातील नियम कधीही मोडणार नाही.
मी धार्मिक, समाजिक, वैवाहिक जीवनातील नियम कधीही मोडणार नाही.

वराची कर्तव्ये :-

माझी भगवान बुद्धांवर व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरावर श्रद्धा आहे. माझा त्यांच्यावर विश्वास आहे. या समारंभात उपस्थित असलेल्या व्यक्तींना मी साक्षीदार म्हणून स्वीकार करतो व त्यांच्यासमोर पाच शपथा घेतो व त्या शपथांचे आयुष्यभर पालन करीन असे वचन देतो.

१. सन्माननाय :- मी माझ्या पत्नीचा सन्मान करीन.

२. अवमाननाय :- मी माझ्या पत्नीचा अपमान करणार नाही.

३. अनितिचरियाय :- मी अनिती व अणाचारापासून अलिप्त राहीन.

४. इस्सरीय वोस्सगेन :- मी माझ्या पत्नीला अन्न धान्याने संतुष्ट ठेवीन.

५. अलंकारानू पदानेच :- मी माझ्या पत्नीला अलंकारादी आभूषणांनी संतुष्ट ठेवीन. तसेच मी माझ्या पत्नीला सुखात तसेच दुखात समानतेने वागवेन.

मी पुन्हा वचन देतो की. मी आज घेतलेल्या पाचही प्रतिज्ञानचे प्रामाणिकपणे पालन करीन.

वधूची कर्तव्ये :-

माझी भगवान बुद्धांवर व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरावर श्रद्धा आहे. माझा त्यांच्यावर विश्वास आहे. या समारंभात उपस्थित असलेल्या व्यक्तींना मी साक्षीदार म्हणून स्वीकार करते व त्यांच्यासमोर पाच शपथा घेते व त्या शपथांचे आयुष्यभर पालन करीन असे वचन देते.

१. सुसंविहिता कम्मणात :- मी माझ्या घरातील सर्व मंडळींची उत्तम व्यवस्था ठेवेन.

२. येसम संघहीत योजना :- मी माझ्या परिवाराशी सौजन्याने वागेन.

३. अनितिचारिनिय :- मी अनिती व अणाचारापासून अलिप्त राहीन.

४. सब्बतन अनुरक्खनं :- मी माझ्या पतीच्या संपत्तीचे रक्षण करीन.

५. सब्बकीच्चेसु :- मी घरकामात आळस न करता दक्ष राहीन.

मी पुन्हा वचन देते की. मी आज घेतलेल्या पाचही प्रतिज्ञानचे प्रामाणिकपणे पालन करीन.

यानंतर प्रवेशाच्या रिवाजानुसार पती पत्नीला अंगठी घालतो किंवा भांगेत कुंकू लावतो. त्यानंतर बौद्धाचार्य महामंगल गाथेद्वारा दोघांना आशीर्वाद देऊन दोघांच्या हातात पवित्र धागा बांधतो आणि या गाथेचे पठण करून विवाह संस्कार संपन्न करतो.

इच्छितं पत्थितं तुहं खीप्पमेवसमिज्झतु । तुमच्या इच्छित आणि अपेक्षित सर्व वस्तू तुम्हाला शीघ्र मिळोत.

सब्बे पुरेन्तु चित्तसंकप्पा चन्दोपन्नरसो यथा ॥ १ ॥ तुमचे सर्व संकल्प पौर्णिमेच्या चंद्राप्रमाणे पूर्ण होवोत. ॥ १ ॥

सब्ब सुख गाथा

सब्बे सत्ता सुखी होन्तू, सब्बे होन्तू चं खेमिनो ।

सब्बे भद्रानि पस्सन्तु, माकज्जि दुक्खमागमा ॥ १ ॥

यानिध भूतानि समागतानि, भुम्मा निवाया निव अन्तलिखे

सब्बेव भूता सुमना भवन्तू अथो पि सकच्च सुणन्तू भासितं

सर्व सुख गाथा

सारे प्राणीमात्र सुखी होवोत, सर्वांचे कल्याण होवो, सर्वाना

हिताचा मार्ग सापडो, कोणालाही दुःख न होवो. ॥ १ ॥

भूतळावरील आणि अवकाशातील जेवढे प्राणीमात्र येथे उपस्थित

आहेत, ते सर्व प्राणिमात्र समाधानी होवोत आणि हे सुभाषित लक्ष

॥ २ ॥ तस्मा हि भुता निसामेथ सब्बे, मेतं करोथ मानूसिया
पजाय । दिवाच रत्तोच हरन्ति ये बलि, तस्माहिने रक्खथ
अप्पमत्ता ॥ ३ ॥

देऊन ऐकोत. ॥ २ ॥ म्हणून सर्व प्राणीमात्रांनो ऐका, मानवी
प्रजेवर प्रेम करा, जे तुमच्या हिताकरिता अहोरात्र झटतात,
त्यांचे जागरूकपणे रक्षण करा. ॥ ३ ॥

धम्म पालन गाथा

सब्ब पापस्स अकरणं कुसलस्स उपसंपदा ।
सचितपरियोदपनं, एतं बुद्धान सासनं ॥ १ ॥
धम्मं चरे सुचरितं न तं दुच्चरितं चरे ।
धम्मचारी सुखं संति अस्मिं लोके परम्हिचं ॥ २ ॥
न तावता धम्मधरो, यावता बहु भासति ।
यो च अप्पमि सुत्वान, धम्मं कायेन पस्सति ।
स वे धम्मधरो होति, तो धम्मं नप्पमज्जति ॥ ३ ॥

सर्व दूराचरापासून अलिप्त राहणे, कुशल कर्म संपादन करणे,
कोणतेही पाप न करता, पुण्य संपादने, स्वचिताची शुद्धी करणे, हे
बुद्धांचे सांगणे. ॥ १ ॥ चांगल्या प्रकारे धम्म आचरावा, वाईट प्रकारे
नाही । या धम्माचे आचरण करणारा लोक-परलोकात सुखाने
झोप घेतो. ॥ २ ॥ पुष्कळ बोलण्याने धम्मधर होत नसतो. जे
धम्माचे प्रत्यक्ष कायेने अनुकरण करतात व जे धम्माची अवहेलना
करीत नाही, तेच सर्व धम्मधर होतात. ॥ ३ ॥

आशिर्वाद व शुभेच्छा

आशिर्वाद

भवतू सब्ब मङ्गलं रक्खन्तु सब्ब देवता ।
सब्ब बुद्धानुभावेन सदा सोत्थि भवंतु ते ॥ १ ॥
भवतू सब्ब मङ्गलं रक्खन्तु सब्ब देवता ।
सब्ब धम्मानुभावेन सदा सोत्थि भवंतु ते ॥ २ ॥
भवतू सब्ब मङ्गलं रक्खन्तु सब्ब देवता ।
सब्ब संघानुभावेन सदा सोत्थि भवंतु ते ॥ ३ ॥

आशिर्वाद

तुमचे सर्व मंगल होवो, सर्व सत्पुरुष तुमचे रक्षण करोत, बुद्धांच्या
सर्व प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो. ॥ १ ॥
तुमचे सर्व मंगल होवो, सर्व सत्पुरुष तुमचे रक्षण करोत, धम्माच्या
सर्व प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो. ॥ २ ॥
तुमचे सर्व मंगल होवो, सर्व सत्पुरुष तुमचे रक्षण करोत, संघाच्या
सर्व प्रतापाने तुमचे कल्याण होवो. ॥ ३ ॥

शुभेच्छा

इच्छितं पत्थितं तुय्हं खीप्पमेवसमिज्झतु ।
सब्बे पुरेन्तु चित्तसंकप्पा चन्दोपन्नरसो यथा ॥ १ ॥
आयुरारोग्यं सम्पति सब्ब सम्पती मेवच ।
ततो निब्बाण सम्पति इमिना ते समिज्झतु ॥ २ ॥

तुमच्या इच्छित आणि अपेक्षित सर्व वस्तू तुम्हाला शीघ्र मिळोत.
तुमचे सर्व संकल्प पौर्णिमेच्या चंद्राप्रमाणे पूर्ण होवोत. ॥ १ ॥
तुम्हाला दीर्घायुष्य, आरोग्य आणि सर्व संपत्तीचा लाभ होवो,
त्याचप्रमाणे निर्वाण संपत्ती प्राप्त होवो. ॥ २ ॥

समापन गाथा

सब्बे सत्ता सुखी होन्तू, सब्बे होन्तू चं खेमिनो ।

सब्बे भद्रानि पस्सन्तु, माकज्जि दुक्खमागमा ॥ १ ॥

सारे प्राणीमात्र सुखी होवोत, सर्वांचे कल्याण होवो, सर्वाना

हिताचा मार्ग सापडो, कोणालाही दुःख न होवो. ॥ १ ॥

मंत्र

ॐ मणि पद्मे हुं ।

ॐ मणि पद्मे हुं ।

ॐ मणि पद्मे हुं ।

विश्व कमळस्थ बुद्धाला प्रणाम असो !

विश्व कमळस्थ बुद्धाला प्रणाम असो !

विश्व कमळस्थ बुद्धाला प्रणाम असो !